

องค์กรอิสระ

องค์กรอิสระ หมายถึง องค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ รวมทั้งอยู่เหนือกระแสและการกดดันใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติเรื่ององค์กรอิสระ หมวด 12 กำหนดให้ มีองค์กรอิสระจำนวน 5 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในส่วนที่ว่าด้วยองค์กรอิสระของแต่ละองค์กรแล้ว จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ยอมรับของประชาชน

- 1) อายุไม่ต่ำกว่า 45 ปี แต่ไม่เกิน 70 ปี
- 2) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- 3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
- 4) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์
- 5) มีสุขภาพที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด เช่น เป็นหรือเคยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระใด เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นในระยะ 10 ปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา เป็นต้น

การสรรหาและแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้ดำเนินการสรรหาผู้ที่เหมาะสมและต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา แล้วจึงให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้ง

การพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้วยังพ้นจากตำแหน่งเมื่อ 1) ตาย 2) ลาออก 3) ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามทั่วไปหรือมีลักษณะต้องห้ามเฉพาะ

บทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติ มีดังนี้

1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีจำนวน 7 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีหน้าที่และอำนาจจัดหรือดำเนินการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ รวมทั้งควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม

และควบคุมการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนมีอำนาจการสั่ง ระวัง ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง ยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในเหตุกรณีอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมีการทุจริต การสั่งระงับใช้สิทธิ การสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เมื่อมีหลักฐานอันควร เชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้ง หรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ตลอดจนมีหน้าที่ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมือง ให้เป็นไปตามกฎหมาย และมีหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนด

2) ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีจำนวน 3 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้ง และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีหน้าที่และอำนาจเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ให้ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และแสวงหาข้อเท็จจริงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิด ความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ตลอดจนเสนอคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงหน่วยงานของรัฐที่ไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง ครบถ้วน ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และในกรณีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินหรือโดยไม่มีเหตุผล อันสมควรให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งคณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เหมาะสม หากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดำเนินการต่อไป

3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) มีจำนวน 9 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีหน้าที่และอำนาจไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม มาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรม และกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งใน องค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของ บุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและมี หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

4) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) มีจำนวน 7 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีหน้าที่และอำนาจวางนโยบายการตรวจเงิน แผ่นดิน กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน และกำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตาม นโยบาย หลักเกณฑ์มาตรฐาน และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ ตลอดจนสั่งลงโทษทางปกครอง

กรณีมีการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ รวมทั้งการให้คำแนะนำ แก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน และส่งลงโทษทางปกครองกรณี มีการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

5) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีจำนวน 7 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีหน้าที่และอำนาจ ตรวจสอบและ รายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้าและเสนอแนะมาตรการ แนวทางการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายต่อหน่วยงานของ รัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ เสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุง กฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ ถูกต้องโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือ โดยไม่เป็นธรรม ตลอดจนสร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดให้องค์กรอิสระ และศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อใช้บังคับแก่ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจงานแผ่นดิน หัวหน้า หน่วยงานธุรการของ ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี โดยให้การจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หากดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องพ้นจากตำแหน่ง

จัดทำโดย

นายวิชาญ ทราโยอ่อน วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นายสุเมฆ จิรัชัยสิริ นิติกรปฏิบัติการ

นางสาวเมษณีญา สวนทรัพย์ เจ้าหน้าที่งานธุรการอาวุโส

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ